
Fundația LEOLAM (ETERNITATE) și un simbol al veșniciei:

Cimitirul Evreiesc din Moinești, Bacău

Autor: Beatrice Kohlenberg, Toronto

Drumul urcă ușor, pe lângă piața nouă, prin fața fostei băi comunale. Trece de câteva blocuri și, la dreapta, urcușul începe să fie ceva mai dificil. Printre case cu livezi în față și în spate, se întrezărește într-o parte orașul, în cealaltă pădurea de pini. Câțiva câini devin tovarăși de urcuș celor care se aventurează la deal. Nimeni nu știe dacă sunt ai vreunui localnic și merg, osteniti și ei, spre casă, ori sunt fără stăpân, dar s-au obișnuit atât de mult cu trecătorii încât o prezență străină de oraș nu-i mai întărită. Un păr bătrân, într-o curte la poalele pădurii, stă să se rupă sub greutatea fructelor pârguite, galben-verzui pe o parte, roșiatice pe partea pe care le-a bătut soarele, chemând, parcă, trecătorul să le atingă, să se înfrupte din ele.

În deal, urcușul se mai domolește. Un platou se deschide timid printre case și livezi, însă câteva zeci de metri mai în față începe din nou panta. Cu suflul încă greu, trecătorul descoperă în dreapta panorama orașului. E o combinație bizară de case bătrâne și vile moderne, de blocuri vechi, pe care varul abia mai stă, și altele noi, cu termopan și petice de termoizolație în culori parcă prea vesele. Clădirea spitalului, mândria orașului, se distinge semeață, în albastru, ca și acoperisul roșu aprins al primăriei. Totul e ascuns între coame de dealuri și văi prelungi, care se duc până departe, la orizont. Orașul e îngropat în verdele parcurilor și-al bucăților de natură neatinsă care, surprinzător, continuă să existe în acest colț de Românie. Retrasă, împrejmuțată cu sârmă, o sondă veche amintește că petrolul a fost sute de ani inima acestui târgușor, lichidul viu care l-a transformat, de-a lungul secolelor, dintr-o comună negustorească într-un oraș industrial și, acum, municipiu.

De partea cealaltă, o alee intră în pădurea de pini, spre o altă bucată de natură, atinsă, de data aceasta, de om. Două restaurante și câteva casuțe de lemn, până nu demult singurul loc din oraș unde se putea găsi adăpost peste noapte, au crescut de câțiva ani printre pinii înalți și zvelți. Îmi amintesc cum, în copilărie, veneam duminicile, la început de iunie, să culegem fragi - pentru mine, cel mai delicat fruct lăsat de natură pământenilor. Ce-o mai fi rămas acum din poienile de fragi ale copilăriei? În față, se ridică o casă veche, solidă și îngrijită, cu obloane de lemn închise și o ușă ce pare să nu mai fi fost deschisă de mult. Lipită de peretele casei, o poartă de fier, ferecată cu un lacăt cât pumnul, arată intrarea în cimitirul evreiesc.

Cimitirul a rămas singura dovadă a prezenței evreiești în acest ținut ascuns între coline. Așezare străveche, pomenită în istorie tocmai la 1437, Moineștiul a devenit, la mijlocul anilor 1800, un târg negustoresc, în care exploatările forestiere și cele de petrol completau paleta de ocupații ale celor 688 de locuitori (în 1832). Aici, la întâlnirea muntelui cu dealul, veneau locuitorii din așezările apropiate să-și vândă grânele, vinul ori vitele la iarmaroc, și să cumpere păcură ori scândură. Cam tot atunci, în Moinești trăiau aproape 200 de evrei. Însă prezența evreiască în zonă coboară o altă sută de ani în istorie, prin inscripțiile pe câteva pietre funerare, ascunse în capătul cel mai îndepărtat al cimitirului.

Când îi pășești poarta, cimitirul ți se arată precum un parc căruia nu-i poți vedea capătul. Un sentiment de pace și calm îți cuprinde sufletul și rațiunea. Câțiva salcâmi, stejari și pini stau de strajă de-a lungul gardului de la drum. Printre morminte, au crescut de-a lungul anilor – poate plantați de o mână de gospodar cândva, cine știe când – pruni, nuci și vreo trei cireși amari. Am mâncat acolo, îmi amintesc, cele mai minunate cireșe amare lăsate iubitorilor de arome ciudate – cărnoase, cât să ai ce alege de pe sâmbure, și amare doar cât trebuie să-ți dea dulceții acel gust surprinzător, intrigant, dar fără să-ți umple gura de pelin când le mănânci direct de pe ram. O minune care creștea în copac în fiecare an, sub forma unor buline mici, roșu închis, aproape negre.

La umbra pomilor, disciplinat aliniate, se aștern mormintele, rând după rând, urcând peste o coamă lină și coborând apoi în vale. Sunt monumente impresionante, din marmură ori granit masiv, cu ornamente de fier forjat ori inscripții florale în relief și litere care încă păstrează urme de vopsea. Altele sunt din piatră comună de râu, încrustată cu plăci de esență nobilă. Cel mai vechi mormânt datează din 1740. Pe piatra înnegrită și deja acoperită de mușchi, literele, care formau altădată un nume, sunt aproape șterse de vremuri. Se descifrează totuși ceva care aduce a *Dovben Iehuda*. Undeva, cam la mijlocul cimitirului, se ridică o „știbl” masivă, de piatră, semn al credinței celor ce se odihnesc înăuntru, dar și al avuției lor. La exterior, o placă de marmură masivă spune că acolo este înhumată o familie, soț și soție. Textul de pe piatră, potrivit unei legende transmise din generație în generație, a fost scris de însuși Rabinul Arie Rosen, tatăl Excelenței Sale, dr. Moses Rosen, ale cărui rădăcini moineștene sunt deja știute.

În rând cu celelalte monumente stă și o piatră care te intrigă. Aparent cu nimic diferită de cele din jurul ei, are o semilună, în loc de Steaua lui David. Numele de pe mormânt, Iurist Elias, decedat în 1912, nu sugerează în nici un fel vreo explicație. Probabil ca misterul ciudatei inscripții va rămâne veșnic nedezlegat. Undeva, mai jos, trei morminte alăturate sunt inscripționate cu litere chirilice. Sunt soldați ruși din primul război mondial, care au murit pe frontul din Moldova și au fost aduși la Moinești ca să fie îngropați, pentru că nici un alt cimitir evreiesc nu mai era în zonă.

Înapoi către poartă, singuratică, la umbra unui nuc contorsionat, stă o piatră micuță, la căpătâiul unui mormânt asemenea: un copil care n-a trăit decât câțiva anișori, la finele anilor 1960. Câțiva metri mai în față, poteca făcută de rarii vizitatori prin iarbă te duce în fața casei cu obloane închise care se vede din afara cimitirului. Este fosta casă funerară, locul care adăpostește ceea ce a mai rămas după ce și ultima sinagogă din Moinești a fost dărâmată. Sunt câteva bănci de lemn și obiecte de cult, peste care s-a așternut praful în anii în care n-au fost mișcate din loc. Nimeni nu se mai roaga

---

acolo. Singurele dăți când o rugăciune se aude în cimitirul din Moinești este atunci când moare cineva. Comunitatea din Bacău, ceva mai mare, se îngrijește ca lucrurile să fie făcute după rânduială. De unde să mai iei 10 bărbați evrei în Moinești, să asiste la citirea Kaddish-ului?

Evreimea din Moinești se va stinge în câțiva ani. Orașul de unde a pornit primul grup de evrei către Eretz Israel, inaugurând astfel Alia, va dispărea de pe lista comunităților. Vor rămâne în urmă câteva monografii ale celor care au trăit acolo în perioadele înfloritoare ale vechiului târg, mențiunea că vestitul Tristan Tzara, pe numele său adevărat Samuel Rosenstock, s-a născut în Moinești, amintirile celor care, așa ca mine, s-au împrăștiat prin toată lumea, și cimitirul de pe dealul Osoiu. Dintre toate, doar cimitirul e veșnic.

Fundația LEOLAM – ceea ce înseamnă ETERNITATE – a luat naștere la inițiativa a patru foști moineșteni, răspândiți astăzi în toată lumea: surorile Josephine și Beatrice Kohlenberg și frații Hedi și Rinel Enghelberg. Josephine trăiește în Franța, Beatrice în Canada, Hedi în Statele Unite, iar Rinel în Israel. Pe toți îi leaga o iubire profundă față de locul unde s-au născut și format și o dorință aprinsă de a nu lăsa să dispară spiritul a ceea ce a fost cândva una dintre cele mai vibrante comunități evreiești din România.

Fundația LEOLAM are ca proiect principal întreținerea cimitirului evreiesc din Moinești, precum și organizarea de acțiuni culturale care să păstreze Moineștiul pe lista locurilor de importanță majoră în istoria comunității evreiești din România.

Pentru informații și donații, vă rugăm contactați direct Fundatia LEOLAM: Josephine Kohlenberg: jkohlenberg@hotmail.com sau Hedi Enghelberg: HEDI@enghelberg.com.